

Škola za srednje stručno obrazovanje i
radno osposobljavanje Sarajevo

Koja filozofija stoji iza obrazovne inkluzije?

16.januar 2026.

Edin Pita, prof.pedagogije i psihologije

Uvod

Obrazovna inkluzija je mnogo više od pedagoške metode.

Ona predstavlja filozofiju zasnovanu na

- poštovanju,
- jednakosti i
- ljudskim pravima.

Inkluzija podrazumijeva da svako dijete, bez obzira na teškoće ili razlike, ima pravo učiti i razvijati se u redovnom obrazovnom okruženju.

Filozofije koje stoje iza inkluzije

Obrazovna inkluzija nije nastala „preko noći“ .
Ona se temelji na više različitih filozofskih, psiholoških,
socioloških i pedagoških teorija.

Najvažnije su sljedeće:

Humanistička teorija (Maslow, Rogers)

Humanizam je temelj inkluzije.

Ključne ideje:

- ▶ **svaki čovjek ima dostojanstvo i vrijednost**
- ▶ **ljudi uče najbolje u okruženju koje pruža poštovanje i podršku**
- ▶ **dijete je „dobro po prirodi“ i ima potencijal za razvoj**
- ▶ **svaki čovjek/dijete treba da realizuje sve svoje potencijale**

Veza s inkluzijom:

- Škola mora stvarati uslove u kojima se svako dijete osjeća *prihvaćeno i sigurno.*

Teorija ljudskih prava

Međunarodni dokumenti poput UNESCO konvencija definišu obrazovanje kao **ljudsko pravo**.

Inkluzija je praktična realizacija tog prava – **nijedno dijete ne smije biti isključeno**.

Ključne ideje:

- ▶ **obrazovanje je osnovno ljudsko pravo**
- ▶ **diskriminacija je zabranjena**
- ▶ **djeca imaju pravo biti dio redovnog obrazovnog sistema**

Veza s inkluzijom:

- ▶ Inkluzija proizlazi iz principa jednakosti i nediskriminacije.

Međunarodni i domaći dokumenti, konvencije, izjave o ljudskim pravima

- ❖ Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima (1948)
- ❖ Konvencija o pravima djeteta (1989)
- ❖ Salamanca izjava i Okvir za djelovanje (1994)
- ❖ Konvencija o pravima osoba s invaliditetom (2006)
- ❖ Agenda 2030 – Ciljevi održivog razvoja (SDG 4)
- ❖ Okvirni zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju u BiH
- ❖ Entitetski zakoni o osnovnom i srednjem obrazovanju (FBiH / RS / Brčko distrikt)
- ❖ Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (kantonalni zakoni, npr. Kanton Sarajevo)
- ❖ Pedagoški standardi i normativi, Pravilnici o inkluzivnom obrazovanju

Inkluzija nema alternativu

- ▶ Ireverzibilan proces
- ▶ Nije pitanje da li je prihvatamo ili ne
- ▶ Cilj je unaprijeđenje inkluzije kako bi djeca sa teškoćama bila prihvaćena i kako bi imala najbolje uslove za obrazovanje, odgoj i rehabilitaciju
- ▶ Nema univerzalnog recepta

Filozofija demokratije i socijalne pravde

- ▶ Inkluzija se oslanja na principe pravednosti, ravnopravnosti i jednakih šansi.
- ▶ Demokratsko društvo zahtijeva da se prepreke uklanjaju, a ne da se djeca dijele prema sposobnostima.

Moralna i etička odgovornost

- ▶ Filozofi poput Johna Rawlsa naglašavaju da pravedno **društvo posebno štiti najranjivije.**
- ▶ Inkluzija je odraz etičke obaveze škole da pruži **podršku svakom učeniku**, naročito onima kojima je najpotrebnija.

Pedagogija usmjerena na dijete

- ▶ Ideje Rousseaua i Montessori naglašavaju da je dijete **aktivan učesnik učenja**.
- ▶ Razlike među učenicima posmatraju se kao **resurs**, a učionica kao zajednica u kojoj svi doprinose.

Ekološka teorija razvoja (Bronfenbrenner)

Jedna od najutjecajnijih teorija u inkluzivnom obrazovanju.

Ključne ideje:

- ▶ razvoj djeteta određuje više okruženja (porodica, škola, zajednica, sistem)
- ▶ problemi nisu samo „u djetetu“, nego u interakciji između djeteta i okruženja

Veza s inkluzijom:

- ▶ Umjesto da se mijenja dijete, mijenja se okruženje, pristup i školska kultura.

Konstrukcionizam i sociokonstruktivizam (Vygotski)

Izuzetno važan za inkluziju.

Ključne ideje:

- ▶ učenje je društveni proces
- ▶ svi učenici napreduju kroz saradnju
- ▶ „zona narednog razvoja“ znači da djeca uče najviše uz podršku vršnjaka i odraslih

Veza s inkluzijom:

- ▶ Različitost u razredu postaje resurs — djeca uče jedni od drugih.

Kritička pedagogija (Freire)

Naglašava oslobađanje od društvenih nejednakosti.

Ključne ideje:

- ▶ obrazovanje treba osnaživati učenike
- ▶ škole trebaju rušiti stereotipe i diskriminaciju
- ▶ dijete je subjekt, ne objekt učenja

Veza s inkluzijom:

Inkluzija se bori protiv marginalizacije i daje glas svima.

Pedagogija usmjerena na dijete (Dewey, Montessori)

Ključne ideje:

- ▶ učenje mora biti aktivno i iskustveno
- ▶ dijete je u centru procesa
- ▶ obrazovanje se prilagođava učeniku, a ne obrnuto

Veza s inkluzijom:

- ▶ Individualizacija i diferencijacija nastave proizlaze iz ove teorije.

Teorija diferencirane nastave (Tomlinson)

Ključne ideje:

- ▶ svi učenici ne uče na isti način
- ▶ nastava se prilagođava prema interesima, sposobnostima i stilovima učenja

Veza s inkluzijom:

- ▶ Prilagođavanje nastave omogućava da sva djeca budu u istom razredu, ali ne rade sve isto.

Model univerzalnog dizajna za učenje (UDL)

Moderni pristup koji se danas najviše koristi.

Ključne ideje:

- ▶ nastava se od početka dizajnira tako da bude dostupna svima
- ▶ više načina predstavljanja gradiva
- ▶ više načina izražavanja znanja
- ▶ više načina motivacije

Veza s inkluzijom:

- ▶ Uklanjanje prepreke prije nego nastanu.

Medicinska teorija o inkluziji

(Medicinski model invaliditeta)

Medicinska teorija polazi iz klasičnog medicinskog modela, koji se fokusira na dijagnozu, deficit i oštećenje.

Ključne ideje medicinskog modela:

- ▶ Invaliditet se posmatra kao problem unutar djeteta (“dijete ima poteškoću”).
- ▶ Naglasak je na dijagnostici, klasifikaciji i tretmanu.
- ▶ Fizičke, kognitivne ili emocionalne teškoće smatraju se primarnim uzrokom prepreka.
- ▶ Cilj je rehabilitacija, korekcija ili medicinsko tretiranje teškoće.
- ▶ Podrška djetetu se projektuje prema dijagnozi (npr. asistenti, terapije, defektološka podrška).

Medicinski model i inkluzija

Medicinski model ne protivi se inkluziji, ali je vidi ovako:

- ▶ inkluzija je moguća ako se dijete dovoljno prilagodi ili dobije adekvatnu terapiju
- ▶ fokus ostaje na „ispravljanju“ teškoće
- ▶ naglasak je na specijaliziranim stručnjacima (defektolozi, logopedi, terapeuti)

Slabost medicinskog modela:

- ▶ Često zanemaruje ulogu škole, učitelja i okruženja te stavlja sav teret na dijete i njegovu „funktionalnost“.

Psihološke teorije o inkluziji

Istraživanja pokazuju da:

- ▶ djeca napreduju kada su u raznolikim grupama
- ▶ socijalne interakcije povećavaju kognitivni i emocionalni razvoj
- ▶ negativno utiče na samopouzdanje i motivaciju
- ▶ podržavajuće okruženje može kompenzirati mnoge teškoće
- ▶ vršnjačka podrška poboljšava uspjeh i ponašanje
- ▶ osjećaj pripadnosti ubrzava razvoj samoregulacije i socijalnih vještina

Zaključak psihologije:

Problem ne leži u djetetu, nego u interakciji između djeteta i okruženja — i zato se škola treba prilagoditi, a ne dijete izdvajanju.

Biopsihosocijalni model (ICF – WHO)

Ključne ideje:

spособnosti osobe nisu samo medicinski problem

invaliditet i poteškoće zavise od odnosa okruženja i osoba

naglasak na funkcionalnosti i podršci

Veza s inkluzijom:

Prepreke nisu u djeci, već u sistemu.

Šta hrišćanstvo kaže o inkluziji?

Hrišćanska etika naglašava ljubav, milosrđe, **prihvatanje**, dostojanstvo svakog čovjeka i **brigu** za one koji su ranjivi.

Ti principi čine osnovu inkluzivnih vrijednosti. Ključni hrišćanski principi koji podržavaju inkluziju:

1. Dostojanstvo svakog čovjeka

Čovjek je stvoren „na sliku Božiju“, što znači da svako ima jednaku vrijednost, bez obzira na sposobnosti, porijeklo ili stanje.

2. Briga za marginalizirane (Evangelja naglašavaju skrb za: siromašne, bolesne, slabe, potlačene)

Ovo direktno korespondira inkluzivnoj filozofiji gdje se najranjivijim učenicima daje najveća podrška.

3. Jednakost pred Bogom (U hrišćanskoj tradiciji nema manje vrijednih ljudi — svi su pozvani u zajednicu.)

To je osnova ideje da svako dijete pripada zajednici škole.

4. Etika ljubavi (agape) - Ljubav prema bližnjem znači prihvatanje i pomoć svakome ko je u potrebi.

- 5. Isusov odnos prema osobama s teškoćama U pričama Novog zavjeta Isus: prilazi onima koje društvo odbacuje, liječi i prihvata osobe sa fizičkim i mentalnim teškoćama, uključuje ih u zajednicu.

To se danas interpretira kao etički poziv na inkluziju i poštovanje različitosti.

Šta islam kaže o inkluziji?

Ključni islamski principi koji podržavaju inkluziju:

1. Jednaka vrijednost svih ljudi (Kur'an uči da je: svako ljudsko biće dostojanstveno, razlike među ljudima znak Božije mudrosti, a ne osnova diskriminacije, „Najbolji među vama je onaj koji je najbogobojazniji“ — ne spominje se fizička, kognitivna ili bilo kakva razlika.)

2. Milosrđe i briga za ranjive (Poslanik Muhammed naglašava: brigu o siročadi, brigu o siromašnima i marginalizovanim, brigu o bolesnim i slabim.)

To čini jasnu etičku osnovu za podršku učenicima s teškoćama.

3. Obrazovanje kao pravo i dužnost (Islam snažno naglašava važnost učenja za sve. Klasični islamski učenjaci školovali su i djecu s teškoćama, uz prilagođene metode.)

4. Pravda i uklanjanje nepravde (Pravda (adl) je središnji koncept u islamu. Diskriminacija je oblik nepravde)

Inkluzija se posmatra kao način ispravljanja društvenih nejednakosti.

5. Poštovanje različitosti (Kur'an govori da su ljudi stvoreni „kao narodi i plemena da bi se upoznawali“, što savremena pedagogija interpretira kao poziv na prihvatanje raznolikosti.)

I hrišćanstvo i islam podržavaju inkluziju kroz naglasak na:

- ▶ dostojanstvu svakog ljudskog bića
- ▶ brizi za ranjive i marginalizirane
- ▶ pravednosti i jednakom tretmanu
- ▶ solidarnosti i ljubavi
- ▶ obrazovanju kao univerzalnom pravu

**Savremeni koncept inkluzije ne potiče iz jedne religije,
ali je duboko kompatibilan sa temeljnim moralnim
učenjima i hrišćanstva i islama.**

Tri ključna principa inkluzivne filozofije

1. **Pripadnost** – svako dijete treba osjećati da je dio grupe.

2. **Participacija** – aktivno učešće u učenju i donošenju odluka.

3. **Postignuće** – napredak svakog učenika prema vlastitim mogućnostima.

Umjesto zaključka

Prezentirane filozofije (teorije, modeli) naglašavaju
**važnost i odgovornost sredine za učenje i razvoj djece sa
teškoćama.**

Za razmišljanje i vježbu:

- Koliko su djeca koja su drugačija zaista prihvaćena?
- Da li doprinosim razbijanju stereotipa i straha od
„drugačijeg“?
- Šta činim u svom razredu na razvijanju empatije i
solidarnosti ?

*Inkluzivno obrazovanje ne koristi samo djeci sa teškoćama – ono
unapređuje cijeli obrazovni sistem i oblikuje humanije društvo.*